ADVIES

Het verslag over de staat van het Leefmilieu 2023-2024 - Editie 2026

Aanvrager	Staatssecretaris Ans Persoons
Aanvraag ontvangen op	09-10-26
Advies aangenomen door de Raad voor het Leefmilieu op	03-11-26

Raad voor het Leefmilieu
Bischoffsheimlaan 26 – 1000 Brussel
Tel.: 02 205 68 68 – info@rlbhg.brussels – www.brupartners.brussels/nl/raad-voor-het-leefmilieu

Vooraf

Op 9 oktober 2026 heeft de **Raad voor het Leefmilieu** (hierna « de Raad ») een adviesaanvraag ontvangen met betrekking tot het verslag over de staat van het Leefmilieu 2023-2024 - Editie 2026.

Het opstellen van de verslagen over de staat van het Leefmilieu is sinds 1992 een wettelijke verplichting in het Brussels Gewest. Om de vier jaar moet een volledig verslag worden opgesteld en om de twee jaar een beknopte versie. De wetgeving bepaalt welk soort informatie daarin moet worden opgenomen, met name:

- De staat van de elementen van het milieu (lucht, atmosfeer, water, bodems, land, natuurgebieden, biologische diversiteit, enz.) en de interacties tussen deze elementen;
- Factoren die een impact kunnen hebben op deze elementen van het milieu (uitstoot van verschillende stoffen, energieverbruik, geluid, straling, afval, enz.) en de druk die op het milieu wordt uitgeoefend.

Het verslag 2023-2024 zet de belangrijkste bevindingen uiteen met betrekking tot het milieu in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, waarbij zoveel mogelijk wordt gesteund op de gegevens die gedurende deze twee jaren zijn verzameld. Het gaat met name in op energie, luchtkwaliteit, klimaat, geluid, water en het aquatisch milieu, groene ruimten, biodiversiteit, afval en hulpbronnen, bodem, alsook de verbanden tussen milieu en gezondheid. Het biedt tevens een transversale benadering van verschillende uitdagingen, met name milieuongelijkheden, huishoudens en natuurgebaseerde oplossingen.

Advies

1. Algemene beschouwingen

De **Raad** juicht de werkzaamheden toe die werden verricht om deze editie van het verslag over de staat van het Leefmilieu op te stellen. Hij waardeert de diversiteit van de behandelde thema's, de aanwezigheid van kwantitatieve indicatoren en de uitlichting van bepaalde gewestelijke en Europese doelstellingen.

In dit verband benadrukt de **Raad** heel in het bijzonder de toevoeging van het deel « Enkele uitdagingen voor Brussel: een transversale benadering », dat een belangrijke toevoeging vormt ten opzichte van de vorige editie. Hij is van mening dat deze benadering zowel relevant als noodzakelijk is om de complexiteit van de milieu-uitdagingen in het Brussels Gewest beter te begrijpen. Door verder te gaan dan een thematische uiteenzetting van de staat van het leefmilieu, maakt dit deel het mogelijk om de verbanden tussen milieukwesties, menselijke gezondheid, sociale ongelijkheden, levenswijzen van huishoudens en stedelijke veerkracht te belichten. De **Raad** moedigt dan ook aan om deze transversale benadering in de volgende edities van het verslag voort te zetten en te verdiepen.

De **Raad** merkt op dat het verslag informatie van uiteenlopende aard bevat, gaande van de beschrijving van de staat van het leefmilieu en de evolutie van de indicatoren tot de resultaten van studies, uitgevoerde projecten en maatregelen die op gewestelijk, federaal en Europees niveau werden genomen. Hij is van mening dat deze diversiteit een nuttige informatiebron vormt, maar dat de uiteenzetting beter gestructureerd zou kunnen worden om de belangrijkste bevindingen, de

waargenomen trends en de prioritaire uitdagingen duidelijker naar voren te brengen. Een uitdrukkelijker onderscheid tussen de staat van het leefmilieu, de ondernomen acties en de na te streven maatregelen of doelstellingen zou het gemakkelijker maken om het verslag te begrijpen en de essentiële boodschappen ervan te identificeren.

De **Raad** is van mening dat het nuttig zou zijn om de systematische vergelijking van de uiteengezette gegevens met die uit eerdere edities van het verslag te versterken, om de evoluties van de staat van het leefmilieu in de loop van de tijd beter te laten uitkomen. Wanneer indicatoren voor het eerst worden uiteengezet, beveelt de **Raad** aan om dit uitdrukkelijk te vermelden. Deze aanpak zou het mogelijk maken om de waargenomen trends beter te onderscheiden van de nieuwe monitoring-elementen en zou het gemakkelijker maken om de geboekte vooruitgang en de nog aan te pakken uitdagingen vast te stellen.

De **Raad** is van mening dat het verslag een nuttig instrument is om de evoluties op milieugebied in het Brussels Gewest beter te begrijpen en de verschillende doelgroepen bewust te maken van de uitdagingen die moeten worden aangegaan.

Meer in het bijzonder waardeert de **Raad** de beknopte uiteenzetting op bladzijden 6 en 7 van verschillende belangrijke milieudoelstellingen, waarin de vastgestelde doelstellingen, waargenomen resultaten en recente evoluties naast elkaar worden gezet. Hij benadrukt dat deze aanpak belangrijk is om de uitdagingen en de opvolging van de geboekte vooruitgang gemakkelijker te begrijpen.

De **Raad** merkt echter op dat deze samenvatting niet alle milieuthema's omvat die in het verslag aan bod komen. Hij betreurt met name het ontbreken van indicatoren met betrekking tot biodiversiteit en bodems. Hij is van mening dat deze samenvatting ten minste één representatieve indicator voor elk belangrijk milieuthema zou moeten uiteenzetten, of zou moeten verduidelijken waarom bepaalde thema's niet kunnen worden opgenomen.

De **Raad** maakt zich echter zorgen over de bevindingen die uit deze samenvatting naar voren komen, waaruit blijkt dat de waargenomen evoluties het voor vrijwel alle doelstellingen niet toelaten om te verwachten dat deze binnen de gestelde termijnen zullen worden behaald. Hij is van mening dat deze bevindingen een waarschuwingssignaal moeten vormen en benadrukt het belang om dit verslag te gebruiken als basis voor de evaluatie van het gevoerde beleid en de oriëntatie van de toekomstige maatregelen, teneinde hun bijdrage aan het behalen van de gewestelijke en Europese milieudoelstellingen te versterken, door hiervoor de nodige begrotingsmiddelen uit te trekken.

Daarnaast beveelt de **Raad** aan om deze beknopte uiteenzetting van de milieudoelstellingen in de komende edities van het verslag voort te zetten, om het gemakkelijker te maken om de geboekte vooruitgang op te volgen en de nog benodigde inspanningen in kaart te brengen.

2. Bijzondere beschouwingen

2.1 Energie en klimaat

De **Raad** is verheugd over de daling van het gewestelijke energieverbruik die sinds 2004 werd waargenomen, ondanks de bevolkingsgroei in Brussel, alsook over de vermindering van de directe uitstoot van broeikasgassen. Tevens wijst hij op de ontwikkeling van de productie van hernieuwbare energie, met name fotovoltaïsche energie.

De **Raad** benadrukt echter dat er rekening moet worden gehouden met de afhankelijkheid van het Brussels Gewest van de buitenwereld. Uit het verslag blijkt dat de indirecte uitstoot van broeikasgassen die verband houdt met Brusselse activiteiten, met name de invoer van verbruiksgoederen, in 2019 bijna 90 % van de totale uitstoot van het Gewest uitmaakte. De **Raad** is verheugd over de vermelding van de indirecte uitstoot, die in het vorige verslag ontbrak, maar is van mening dat deze dimensie bijzondere aandacht verdient bij de beoordeling van de ecologische voetafdruk van Brussel. Het zou nuttig zijn om de evolutie ervan beter in kaart te brengen en duidelijk aan te geven over welke hefbomen het Gewest en de burgers beschikken om deze indirecte uitstoot te verminderen.

Daarnaast merkt de **Raad** op dat in het verslag (blz. 15) wordt benadrukt dat de acties ter aanpassing aan de klimaatverandering moeten worden versterkt en dat de uitvoering ervan moet worden versneld om de veerkracht van het Gewest tegenover hittegolven, overstromingen en droogteperiodes duurzaam te vergroten. In het licht van de recente hitteperiodes is de **Raad** van mening dat de gevolgen van hittegolven en stedelijke hitte-eilanden voor de menselijke gezondheid en de sterfte meer onder de aandacht moeten worden gebracht. Hoewel het verslag deze gevolgen reeds behandelt, beveelt de **Raad** aan om hieraan meer aandacht te besteden en deze met cijfergegevens te onderbouwen, met name wat betreft de waargenomen oversterfte en de territoriale verschillen in blootstelling. Tot slot benadrukt de **Raad** dat voldoende en structurele begrotingsmiddelen moeten worden vrijgemaakt om een ambitieus en coherent adaptatiebeleid uit te voeren.

2.2 Luchtkwaliteit

De **Raad** is verheugd over de verbetering van de luchtkwaliteit in het Brussels Gewest en over de daling van de uitstoot van verschillende luchtverontreinigende stoffen. Hij merkt echter op dat de concentraties van bepaalde verontreinigende stoffen, met name stikstofdioxide (NO_2), ozon en fijnstof, zorgwekkend blijven in het licht van de aanbevelingen van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO).

De **Raad** benadrukt dat de vastgestelde verbeteringen niet mogen verhullen dat de inspanningen ter bescherming van de gezondheid van de gehele bevolking moeten worden voortgezet. In dit verband wijst hij erop dat het verslag melding maakt van aanzienlijke ruimtelijke verschillen in de concentraties van verontreinigende stoffen, in het bijzonder voor NO_2, en dat bepaalde metingen in het secundaire netwerk nog steeds overschrijdingen van de huidige Europese norm aan het licht brengen. De **Raad** is van mening dat deze verschillen in het verslag nader zouden moeten worden toegelicht, met name door middel van een meer gedetailleerde uiteenzetting van de blootstelling in de verschillende wijken en van de betrokken bevolkingsgroepen. Deze aanpak zou het mogelijk maken om de prioritaire gebieden beter in kaart te brengen en te beoordelen welke maatregelen de luchtkwaliteit daar kunnen verbeteren.

2.3 Geluid

De **Raad** maakt zich zorgen over de evolutie van de blootstelling aan geluid van het luchtverkeer: 77 % van de Brusselaars werd in 2024 blootgesteld aan geluidsniveaus van meer dan 45 dB(A), tegenover 55 % in 2021 en 64 % in 2016, en 14 % ondervond ernstige slaapstoornissen, hetzij het hoogste percentage dat ooit werd vastgesteld. Het verslag (blz. 18) schrijft deze stijging voornamelijk toe aan de hervatting van het verkeer na de gezondheidscrisis. De **Raad** is echter van mening dat dit niet volstaat om de waargenomen evolutie te verklaren, gezien de blootstelling in 2024 ook hoger ligt dan

die in 2016, vóór de gezondheidscrisis. Hij is van mening dat andere factoren verantwoordelijk kunnen zijn voor deze stijging (wijzigingen in de vliegroutes, operationele keuzes, vluchtschema's, enz.). De **Raad** vraagt dat in het verslag het respectievelijke aandeel van de verschillende factoren wordt geobjectiveerd.

Wat betreft het in kaart brengen van geluidsoverlast en blootstelling aan geluid, betreurt de **Raad** het ontbreken van een vergelijking tussen de verschillende wijken van het Gewest. In het bijzonder wat betreft geluidsoverlast door het luchtverkeer is de **Raad** van mening dat er een vergelijking tussen de wijken zou moeten kunnen worden gemaakt.

De **Raad** is verheugd dat er rekening wordt gehouden met buurtgeluid, overlast door bouwplaatsen en trillingen, die in het vorige verslag ontbraken. Hij is van mening dat deze problematieken verder dienen te worden gedocumenteerd, gezien hun effecten op de levenskwaliteit van de inwoners.

Tevens is de **Raad** van mening dat de problematiek van evenementengeluid (bijv. concerten op de Heizel, in Vorst-Nationaal, in het Ter Kamerenbos, in het Jubelpark, enz.) in het verslag nader moet worden onderzocht (behalve de verwijzing naar het informatieblad over versterkte muziek).

Tot slot is de **Raad** van mening dat het verslag ook aandacht zou kunnen besteden aan geluidsoverlast in verband met het onderhoud van openbare en particuliere ruimtes, met name het gebruik van bladblazers, grasmaaiers en andere maai- of snoeimachines. Deze activiteiten kunnen overlast veroorzaken voor omwonenden en de fauna verstoren, met name in groene ruimtes en tijdens bepaalde gevoelige periodes. De **Raad** beveelt dan ook aan om deze overlast beter in kaart te brengen en, indien nodig, te onderzoeken of het regelgevend kader dat van toepassing is op het gebruik van deze apparatuur voldoende mogelijkheden biedt om de geluids- en milieueffecten ervan te beperken.

2.4 Water en aquatisch milieu

De **Raad** merkt op dat uit het verslag blijkt dat de door de Kaderrichtlijn Water vastgestelde kwaliteitsdoelstellingen voor oppervlaktewater en grondwater niet tegen de deadline van 2027 zullen worden behaald. Hij is van mening dat het nuttig zou zijn om de vooruitzichten en te ondernemen acties om deze doelstellingen na 2027 te behalen, alsook de beoogde termijnen, te verduidelijken.

Daarnaast is de **Raad** van mening dat bij de maatregelen ter versterking van de veerkracht van het Gewest niet alleen bijzondere aandacht zou moeten worden besteed aan het herstel van aquatische milieus, zoals in het verslag wordt aangegeven, maar ook aan de bescherming en het behoud van bestaande aquatische milieus, alsmede aan de uitbreiding van de oppervlakten die deze innemen en aan de aanleg van nieuwe vochtige zones. Tevens beveelt hij aan om het belang van de ontwikkeling van een « blauw netwerk » duidelijker te benadrukken, waarmee de continuïteit tussen de aquatische milieus kan worden versterkt en de soorten die daarvan afhankelijk zijn, evenals de bijbehorende ecosysteemdiensten, kunnen worden ondersteund.

Tot slot merkt de **Raad** op dat in het verslag de noodzaak wordt benadrukt om bodemafdekking te verminderen teneinde overstromingsrisico's te beperken. Hij steunt deze doelstelling en wijst nogmaals op het belang om bodemafdekking terug te dringen om afstromend water te beperken, waterinfiltratie te bevorderen en de ecologische functies van de bodems te behouden. Hij is echter van mening dat deze doelstelling beter zou kunnen worden vertaald in kwantitatieve streefcijfers, gekoppeld aan tussentijdse termijnen en maatregelen om de daadwerkelijke uitvoering ervan te verzekeren. De **Raad** beveelt derhalve aan om de gewestelijke doelstellingen op dit gebied, de bijbehorende termijnen en de middelen die zijn voorzien om de uitvoering ervan te verzekeren en de voortgang ervan op te volgen, te verduidelijken.

2.5 Groene ruimten en biodiversiteit

De **Raad** is van mening dat de plaats van bomen in de stedelijke omgeving in het verslag meer op de voorgrond zou moeten worden geplaatst, gelet op de bijdragen ervan aan de biodiversiteit, de aanpassing aan de klimaatverandering, de vermindering van hitte-eilanden en het regenwaterbeheer. Hij beveelt aan om de monitoring van dit thema te versterken, met name door middel van informatie over het bestaande bomenbestand, de bescherming en de evolutie daarvan, alsmede over de gerealiseerde of geplande aanplantingen. Een transversale aanpak zou het mogelijk maken beter recht te doen aan de rol van bomen in de veerkracht van het Gewest en aan de uitdagingen die verband houden met het behoud en de vernieuwing ervan.

2.6 Leefmilieu en gezondheid

De **Raad** betreurt het dat het verslag slechts in zeer beperkte mate ingaat op de verbanden tussen leefmilieu en geestelijke gezondheid, met name de effecten van de toegang tot groene ruimten op het psychologisch welzijn. De WHO benadrukt nochtans in haar werken over groene en blauwe ruimten de potentiële voordelen van deze ruimten voor de geestelijke gezondheid, met name wat betreft psychologisch welzijn en stressvermindering[1]. De **Raad** is van mening dat met deze dimensie rekening zou moeten worden gehouden in een globale benadering van de verbanden tussen leefmilieu en gezondheid, in het bijzonder ten aanzien van de territoriale ongelijkheden in de toegang tot groene ruimten in het Brussels Gewest en in een context waarin de geestelijke gezondheidskwesties een steeds belangrijkere plaats innemen in het publieke debat.

3. Opmerkingen met betrekking tot de vorm

Allereerst merkt de **Raad** op dat in de samenvatting op bladzijden 6 en 7 de kleurcode die wordt gebruikt om de recente evoluties weer te geven (groen, oranje, rood of grijs) bij het lezen onvoldoende uitkomt. Hij beveelt dan ook aan de zichtbaarheid ervan te verbeteren om de interpretatie van de samenvatting te vergemakkelijken en de lezer in staat te stellen gunstige trends, ontoereikende evoluties en situaties die bijzondere aandacht vereisen sneller te herkennen.

Daarnaast merkt de **Raad** op dat de grafiek met betrekking tot de boomsterfte-index (blz. 26) een lettergrootte heeft die het lezen bemoeilijkt. Hij beveelt aan om de leesbaarheid ervan te verbeteren.

Tot slot stelt de **Raad** voor om, ter verbetering van de leesbaarheid en het didactische karakter van het verslag, gebruik te maken van pictogrammen waarmee de belangrijkste behandelde milieuthema's visueel kunnen worden geïdentificeerd. Zo zou bijvoorbeeld een boom de natuur kunnen voorstellen, een waterdruppel de watervoorraden of een thermometer het klimaat. Deze visuele aanwijzingen zouden het gemakkelijker maken om de verschillende thema's beter te herkennen en het document beter te begrijpen.

*

* *

[1] https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289055666